

TGAU

3000N30-1A

DYDD MAWRTH, 9 TACHWEDD 2021 – BORE

CYMRAEG IAITH

Uned 3

Darllen ac Ysgrifennu: Trafod, Perswâd a Chyfarwyddiadol

1 awr 30 munud

DEUNYDD DARLLEN I'W DDEFNYDDIO GYDAG ADRAN A

3000N301A
01

DARN DARLLEN 1

Wyt ti rhwng 10 ac 16 oed? Ai ti yw'r Banksy nesaf?

Tyrd i ymuno â chlwb graffiti newydd sbon i bobl ifanc Sir Conwy.

Dros 5 sesiwn cei gyfle i

- fraslunio a dylunio*
- dysgu gwybodaeth sylfaenol am baent chwistrell*
- creu celf ar gynfas drwy ddefnyddio paent chwistrell*
- amlinellu a defnyddio technegau eraill*
- creu murlun ar wal fel rhan o grŵp.*

Bydd y cyfarfod cyntaf ar 26 Ionawr rhwng 16:30 a 18:30 yn Venue Cymru, Llandudno.

Archeba dy le am ddim drwy e-bostio clwbgraffiti@conwy.gov.uk

DARN DARLLEN 2

A yw graffiti'n anghyfreithlon?

Mae unrhyw un sy'n cael ei ddal yn creu graffiti yn gallu cael ei arestio a'i erlyn o dan **Ddeddf Difrod Troseddol 1971**. Os yw'r difrod yn fwy na £10,000, gall y troseddwr fynd i'r carchar am ddeng mlynedd. Os yw'r difrod yn llai, gall y troseddwr dderbyn dirwy neu wasanaeth cymunedol.

Cyflwynodd **Deddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol 2003** bwerau newydd i gynghorau lleol gosbi troseddwr. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Dirwy yn y fan a'r lle o £50 i unrhyw un sy'n cael ei ddal yn creu graffiti ar eiddo cyhoeddus.
- Rhoi rhybudd glanhau i berchennog eiddo sydd â graffiti arno. Os na fydd yr eiddo yn cael ei lanhau mewn 28 diwrnod, gall y cyngor ei hun lanhau'r graffiti a chodi tâl ar y perchennog am y gwasanaeth hwn.
- Ei gwneud yn drosedd gwerthu paent chwistrell i rai dan 16 oed. Os nad yw siopwr yn gallu profi ei fod wedi cymryd camau rhesymol i ddarganfod oedran y person, gall gael dirwy hyd at £2,500.

DARN DARLLEN 3

Banksy Bach

24 mlwydd oed

Llangefni

Pa bryd dechreuaist ti greu graffiti?

Pan oeddwn i'n ifanc iawn – tua 12 neu 13 oed. Roeddwn i'n hoffi'r syniad o dynnu lluniau ar waliau – mae'n ffordd wych o fynegi dy hun, felly es i ati i wneud darnau bach o graffiti ar waliau'r dref efo can o baent du. I ddechrau, roeddwn i'n mwynhau sgetio cymeriadau bach mewn llyfr ac yna eu trosglwyddo nhw i waliau. Roeddwn i'n trio creu rhywbeth a fyddai'n gwneud i bobl stopio ac edrych arno fo.

Beth sy'n dy ysbrydoli di?

Os bydda i'n gweld rhywbeth dw i'n ei hoffi, rhywbeth dw i'n ei gasáu, neu rywbeth sydd o ddiddordeb i mi, mi fydda i'n creu graffiti amdano. Rydw i'n hoff iawn o waith Picasso. Mae gan yr artist arddull unigryw. Rydw i wedi bod yn rhan o brosiectau lleol sy'n hyrwyddo ymwybyddiaeth o graffiti yn y gymuned ac maen nhw wedi dod â llawer o wahanol bobl a diwylliannau at ei gilydd i greu celf anhygoel. Dydw i ddim yn credu y dylai celf gael ei gyfyngu i orielau.

Pa gyngor fyddet ti'n ei roi i rywun sydd â diddordeb mewn graffiti?

Os gweli di ddarn o graffiti rwyt ti'n ei hoffi yna ceisia ddarganfod pwy wnaeth y darn, ceisia gwrdd â nhw a siarada â nhw. Mae llawer o artistiaid hyn yn fodlon hyfforddi a dysgu eu harddull graffiti i artistiaid iau.

Fuost ti mewn trafferth efo'r heddlu erioed?

Ambell waith, ond dim byd rhy ddifrifol. Mae'n anodd iawn cyflwyno dy gelf heb dorri'r gyfraith. Ymhen pum mlynedd rydw i'n gobeithio y bydd hi'n haws i bobl ifanc gael mynediad at graffiti. Mae artistiaid fel Banksy yn bendant yn gwneud y ffurf gelfyddydol yn hynod boblogaidd a dw i'n meddwl y bydd hyn yn helpu i gael pobl ifanc i gymryd rhan.

DARN DARLLEN 4

Celfyddyd neu Fandaliaeth?

Yn dilyn yr holl hanes diweddar am anrheg anghyfreithlon Banksy i dref Port Talbot dros gyfnod y Nadolig 2018, rydw i'n synnu bod y cyfryngau'n rhoi'r fath fri ar rywbeth sydd – yn ei hanfod – yn anghyfreithlon. Trosedd o fandaliaeth ydy graffiti. Ystyriwch beth mae'r unigolyn yn ei wneud – marcio neu ddifetha golwg safle neu eiddo rhywun arall heb ganiatâd. A dyna a wnaeth Banksy – difrodi garej person cyffredin. Efallai fod y neges yn y llun yn un bwysig ynghylch llygredd aer Port Talbot, ond dydy hyn ddim yn esgusodi'r torcyfraith sydd wedi digwydd.

Mae fandaliaeth o'r fath yn effeithio'n sylweddol ar unigolion a'r gymuned. Mae cael gwared ar graffiti yn gostus iawn. Mae tua £1 biliwn o arian y trethdalwyr yn cael ei wario'n flynyddol ar lanhau graffiti. Pa hawl sydd gan unigolyn i ddifrodi eiddo cyhoeddus? Mae gwario'r arian cyhoeddus hwn ar lanhau cysgodfan bws, pont, ysgol neu wal tŷ bach yn golygu nad yw arian yn cael ei wario ar bethau a all fod o fudd i'r gymuned fel adnewyddu parciau i blant a chynnal clybiau ieuenctid. Os yw'r unigolion yma eisiau creu graffiti, mae rhwydd hynt iddyn nhw wneud hynny ar eu heiddo eu hunain.

Gall creu graffiti fod yn weithgaredd peryglus. Ble mae'r hwyl mewn peryglu eich bywyd er mwyn ysgrifennu eich enw ar wal? Onid oes gan bobl ifanc rywbeth gwell i'w wneud? Mae graffiti'n cael ei ddefnyddio'n aml mewn lleoliadau peryglus, fel ar hyd traciau trên a thwneli. Yn ôl arolwg gan y *National Rail*, tresmasu ar y cledrau sy'n achosi'r nifer mwyaf o farwolaethau ar y rheilffyrdd bob blwyddyn.

Mae'n bryd i ni edrych ar y sefyllfa fel ag y mae hi mewn gwirionedd. Fandaliaid yw'r rhai sy'n creu graffiti ar eiddo cyhoeddus. Ddylen ni ddim rhoi sylw i'w gwaith. Mae angen eu cosbi'n llym.

DARN DARLLEN 5

Sut dylem ni ymateb i'r fandaliaeth ar gofeb Tryweryn?

16 Ebrill 2019

Nos Wener, 13 Ebrill, cafodd wal 'Cofiwch Dryweryn' ger Llanrhystud, Ceredigion, ei difrodi am y trydydd tro eleni.

Mae Heddlu Dyfed-Powys wedi dweud eu bod yn trin difrodi'r wal fel trosedd casineb. Ond sut dylem ni ymateb i'r difrodi? Dyma sylwadau **Meirion MacIntyre Huws**:

“Mae rhywun wedi ymosod ar wal 'Cofiwch Dryweryn'. Dydy o fawr o syndod a dweud y gwir gan ystyried ein bod ni'n ymateb yn chwynr bob tro mae'r wal yn cael ei thargedu drosodd a throsodd. Felly be' wnawn ni?

Yn sicr nid bytheirio a rhegi a galw am dywallt gwaed yw'r ateb hirdymor ond chwyldro llawer iawn mwy effeithiol, sef defnyddio'r Gymraeg. Mae mor syml â hynny. Ei defnyddio o hyd ac o hyd. Mynnu'r Gymraeg a'i siarad byth a beunydd. Cychwyn pob sgwrs yn Gymraeg, eu syrffedu nhw efo'r iaith a phrofi nad ydi hi am ddiflannu.

Mae rhai wedi galw ar Amgueddfa Werin Sain Ffagan i ddiogelu'r wal ond mae gan y Cymry (Cymraeg a di-Gymraeg) fwy o awydd ei gweld yn sefyll na sydd gan ei gelynion i'w gweld yn syrthio.

Ond wedyn pam na ddylen ni fynd â'r cerrig gwreiddiol i'r Amgueddfa Werin lle byddan nhw'n cael eu gwarchod ddydd a nos hyd dragwyddoldeb? Yna, fe gasglwn ni griw at ei gilydd i Lanrhystud a chodi wal newydd sbon, fymryn yn dalach a lletach na'r llall a'i phaentio fel yr oedd hi'n wreiddiol.

Achos nid mewn amgueddfa y dylai rhywbeth sydd yn parhau i wneud ei waith fod. Nid hen grair yw'r wal ond peth byw sy'n parhau i danio pobl.

Ia, codi ail wal, dyna wnawn ni a fydd y pennau bach sydd mor benderfynol o'i chwalu fawr callach mai 'copi' fydd hi. Ac unwaith y bydd graffiti newydd drosti i gyd, mi geith ei phaentio eto ac eto ac eto nes eu bod nhw'n cael digon. Eu syrffedu nhw efo paent yn ogystal â geiriau.

Mae gen i swm bach o arian yn fy mhoced i fynd tuag at symud y wal wreiddiol i Sain Ffagan, ac mae gen i fag o sment, trywel a brwsh paent yn y sied i godi un arall yn ei lle. Pwy arall sy'n gêm?”

DARN DARLLEN 6

ANFARWOLI GRETA THUNBERG AR WAL YM MRYSYTE

Mae murlun celf stryd enfawr sy'n darlunio Greta Thunberg, yr ymgyrchydd hinsawdd 16 oed, yn boddi mewn dŵr rhewllyd wedi cael ei ddadorchuddio ym Mryste.

Treuliodd Jody Thomas fwy na phytthefnos yn creu'r gwaith celf ar wal adeilad 15 metr o uchder. Mae wedi creu y darn fel rhan o ŵyl Upfest, gŵyl celf stryd fwyaf Ewrop.

“Mae Greta yn amlwg iawn ar hyn o bryd, yn cael llawer o sylw, ac mae hi'n arwain ymgyrch bwysig iawn i godi ymwybyddiaeth pobl ledled y byd am y niwed amgylcheddol rydyn ni'n ei achosi i'r blaned,” meddai Jody Thomas.

Daeth yr ymgyrchydd hinsawdd o Sweden yn enw cyfarwydd ar ôl penderfynu peidio â mynd i'w gwersi yn yr ysgol ar ddyddiau Gwener. Yn lle hynny roedd hi'n treulio'r dydd y tu allan i Senedd Sweden yn protestio ynghylch diffyg ymateb y llywodraeth i'r argyfwng newid hinsawdd. Arweiniodd hyn at don o streiciau gan ddisgyblion ysgol ar draws y byd.

Mae ei geiriau doeth a gonest sy'n rhybuddio arweinwyr rhyngwladol ynghylch yr argyfwng wedi achosi cymysgedd o ganmoliaeth a gwrthwynebiad. Mae Greta wedi derbyn sawl canmoliaeth gan 'selebs' megis yr actores Anne Hathaway ond mae hi wedi wynebu gwrthwynebiad hefyd gan bobl sydd wir yn wrthamgylcheddwyr fel cyn-Arlywydd Donald Trump.

Gobaith Jody Thomas yw y bydd y murlun yn sbarduno mwy o drafodaeth am y newid yn yr hinsawdd a'i effaith ar ein cymdeithas. “Rydw i'n gobeithio y bydd y gwaith yn taro tant gyda'r bobl sy'n dod i'w weld ac yn ysbrydoli rhai i ddysgu mwy am y mater,” meddai.

Mae enwogrwydd Greta Thunberg wedi arwain at ymwybyddiaeth gynyddol, a phryder cynyddol, am yr amgylchedd. Rhyddhaodd y Cenhedloedd Unedig adroddiad sy'n darogan bod hyd at filiwn o rywogaethau o blanhigion ac anifeiliaid mewn perygl o gael eu colli am byth – a hynny'n fuan – oherwydd bodau dynol.

TUDALEN WAG